

سیری در هدف‌های دوره پیش دبستانی در افق دور دست

دکتر افسانه سنه، مرتضی طاهری

اشاره

هدف‌ها، معمولاً دورنمای برنامه‌ها و فعالیت‌ها را نشان می‌دهند. اصولاً یکی از ارکان برنامه‌ریزی هدف یا اهداف آن است. پیش از برنامه‌ریزی در هر زمینه‌ای چند نکته مهم برای طراح آن حائز اهمیت است، از قبیل این که «به کجا، چرا، و با چه وسیله، امکاناتی، چگونه و با چه کسانی؟» اهداف، در حقیقت پاسخ همان پرسش نخست (به کجا می‌رویم؟) هستند. در فعالیت‌ها و برنامه‌های مراکز دوره پیش دبستانی و برای کودکان این دوره، اهدافی تعیین شده‌اند که در ۱۱ عنوان کلی و حدود ۱۲۰ عنوان جزئی در راهنمای برنامه مصوب شورای عالی آموزش و پرورش گنجانده شده است. در زیر با اشاره مجدد به ۱۱ هدف مزبور بنا داریم به یاری حق تعالی در هر شماره مجله یک یا چند هدف را بررسی کنیم.

هدف اول: پرورش مهارت‌های جسمی - حرکتی

هدف دوم: پرورش روحیه و رفتار عاطفی

هدف سوم: پرورش مهارت‌های ذهنی

هدف چهارم: پرورش صفات اخلاقی و رفتارهای اجتماعی مبتنی بر ارزش‌های اسلامی

هدف پنجم: انس با قرآن و علاقه به یادگیری آن

هدف ششم: پرورش ذوق هنری و زیبایی‌شناسی

هدف هفتم: تقویت حس دینی و علائق مذهبی

هدف هشتم: پرورش هویت ملی

هدف نهم: پرورش مهارت‌های زبان فارسی

هدف دهم: ارتقای سطح بهداشت و ایمنی

هدف یازدهم: آشنایی با محیط زیست و علاقه و انس با طبیعت و حفظ آن

هدف اول

پرورش مهارت‌های جسمی - حرکتی

این هدف در برنامه مصوب، در ۲ قلمرو و بدین شرح تبیین شده است:

قلمرو «الف»، توسعه توانایی‌های جسمی - حرکتی برای انجام دادن صحیح

فعالیت‌هایی چون نشستن، راه رفتن، چرخیدن، جهیدن، دویدن، پریدن، در جازدن،

جمع و باز کردن اندام‌ها، خوابیدن و...

قلمرو «ب»، تقویت و هماهنگی توانایی‌های جسمی - حرکتی، مشتمل بر: لی لی کردن، جاخالی دادن، راه رفتن روی خطوط مستقیم و زاویه‌دار و شیب‌دار، هدف‌گیری، ضربه‌زدن با پا و دست، بریدن، سوزن نخ کردن (سوزن بزرگ و نوک گرد)، دوختن، تا کردن، چسباندن، پر و خالی کردن، بستن بند کفش، باز و بسته کردن دکمه، ترسیم، رنگ کردن، تقلید کردن از حرکات، حمل صحیح اشیاء، پرتاب و دریافت کردن اشیاء و...

در نگاهی دوباره به دنبال چرایی، چگونگی و چیستی این اهداف می‌گردیم. حرکت اولین راه و ساده‌ترین وسیله کسب اطلاعات، تعامل، دستکاری اشیاء و برقراری ارتباط با محیط است که به آشنایی کودک با مفاهیم ذهنی و عینی منجر می‌شود و آن‌ها را به مفاهیمی ملموس تبدیل می‌کند. از طرف دیگر، تجارب جسمانی و حرکتی از تجارب شناختی، عاطفی و اجتماعی کودک جدا نیستند و رشد و تکامل حرکتی کودک در انزوا، محیط‌های محدود و تحت کنترل شدید خانواده، مدرسه و اجتماع حاصل نمی‌شود. محدودیت حرکتی نه فقط به فقر یا کندآموزی حرکتی منجر می‌شود، بلکه روندهای ادراکی و شناختی را از تجارب غنی حسی - حرکتی محروم می‌سازد.

فعالیت‌های حرکتی و بازی کودک، آگاهی و تصور بدنی و حرکتی او را همانند

«آنهایی که اهل خدا هستند و توجه به خدا دارند. ورزش جسمی می کنند و ورزش روحی. آن ها در تمام مدت، اشخاصی هستند که پژمردگی و افسردگی در آن ها نیست.»

امام خمینی (ره)، صحیفه نور، ج ۱۶، ص ۸۰

- کودکان فعال و پرنرزی اند، از تحرک لذت می برند و زود خسته می شوند.
 - تمایل به بازی های خاص پسرانه یا دخترانه تا حدی زمینه فرهنگی دارد، ولی هر دو گروه از شرکت در چنین بازی هایی لذت می برند.
 - مهارت دست و پا هنوز کامل نیست و در مهارت های هماهنگی مشکل وجود دارد.
 - کارها و فعالیت های عمده (عضلات بزرگ) بر حرکات ظریف و ماهرانه برتری دارد.
 - بازی های انفرادی و دو نفره به سمت بازی های گروهی کشیده می شود.
 - مهارت در فعالیت های تعادلی و موزون به تدریج افزایش می یابد.
 - کودکان بر بسیاری از حرکات ابتدایی روزمره و مهارت های فردی تسلط دارند.
 - فعالیت و بازی بیش از پیامد و نتیجه بازی برای کودکان اهمیت دارد.
 - کودکان می توانند حرکات و مهارت های بنیادی را به شکل ترکیبی و با استفاده از ابزار اجرا کنند.
 - اجرای حرکات کششی و چرخشی برای کودکان آسان است.
 - به کارهای تقلیدی، نمایشی، ابتکاری و جست و جوی تمایل زیادی دارند.
 - علت و چرایی انجام فعالیت ها و حرکات برای کودکان مهم است.

خوانندگان گرمی می توانند با مراجعه به صفحات ۱۰- ۲۱ جلد ۲ کتاب مربی (آشنایی با ویژگی های کودکان دوره پیش دبستانی) در خصوص نخستین هدف پرورش کودکان پیش دبستانی و عناوین زیر تعمق کنند:
 - تحولات حرکتی در دست های کودک
 - تحولات حرکتی در پاهای کودک
 - اهمیت رشد جسمانی - حرکتی
 - ویژگی های رشد جسمانی کودک ۵ ساله
 - آموزش برخی از حرکات پایه و الگوهای بنیادی با استفاده از عضلات درشت و ظریف مانند مهارت های راه رفتن، برقراری تعادل، دویدن، پریدن، غلتیدن، خزیدن، تاب خوردن، بالا و پایین رفتن، پر تاب کردن و گرفتن توپ، طناب بازی، رکاب زدن، مهارت دوخت، ترسیم، چاپ، تا کردن، بریدن، پاره کردن، مهارت انجام دادن کارهای شخصی، کار با سفال و...
 در پایان، نیز چند پیشنهاد برای طراحی و تولید فعالیت هایی ارائه شده است که به بهبود هماهنگی و تقویت ماهیچه های بزرگ و ظریف کودک کمک می کنند.
 در تکمیل پیشنهادهای فوق به برخی از ویژگی های جسمانی - حرکتی مهم کودکان اشاره می شود که در برنامه ریزی حرکتی کاربرد دارد:

بخشی از شخصیت وی تغییر می دهد. حرکت، بازی و ورزش مجموعه ای از حرکات مکانیکی و جسمانی نیست، بلکه تمامی جنبه های وجودی کودک را به تعامل و می دارد و به هم پیوند می دهد، تجربه ای حیاتی که در بسیاری از فعالیت های تفریحی، هنری و آموزشی داده نمی شود. فعالیت های حرکتی و بازی پیش نیاز اساسی سلامتی و تندرستی، استعدادیابی، نگرش مثبت به حرکت و ورزش است و هم چنین از این طریق یادگیرنده می تواند به شناخت هویت خود با تأکید بر هویت جسمانی، روانی و اجتماعی و ایجاد فرصت شادی دست یابد.
 برنامه تعلیم و تربیت حرکتی، به سادگی و با کمترین وسایل همانند برنامه های آموزشی و تربیتی توانایی زیادی دارد. در این برنامه، حرکات بسیار متنوع بدنی و بازی های مختلف آموزشی و پرورشی وضعیت ادراکی - حرکتی کودک را رشد می دهد. این تجارب برای موقعیت های زندگی و تحصیلی نیز مفید هستند و بستر مناسبی برای پرورش استعداد های ورزشی آینده به شمار می روند و تجربه موقعیتی پویا و پر تحرک را برای کودک فراهم می آورند که مطابق با نیازهای فطری اوست. معلمان می توانند حرکات مختلف بدن را بشناسند و با ترکیب آن ها حرکات و بازی هایی را به صورت انفرادی یا گروهی سازماندهی کنند.